

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

SZERKESZTŐI LAKÁS:

Széchenyi-tér, a hidkaputól fímenet balra a 26. szám alatti ház emeletében.

Megjelen a lap hetenkint 3-szor u. m. kedden, csütörtökön és szombaton délel. Ára negyvedre 3 ft. o. f. Hirdetési ár: 6 hasábos sorért 1-3 kr., 2-6 kr., 3-6 kr., 4-6 kr. és aminden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj. Előfizetés s hirdetés a kiadó hivatalnál kezelik.

A nyilattéri cikkek sora után 20 kr. előleg befizetése mellett a szerkesztőséghez czimzendők.

KIADÓ-HIVATAL:

Középútcza, STEIN J. könyvkereskedése.

Politikai szemle.

(S.) Miről beszélhetnénk ma inkább mint a követválasztásokról. A pesti lapok egész tömegét közlik a követjelöltségi programoknak. Többek közt a fellépésével akkora feltűnést okozott Schwartz Gyula is nyilatkozik a „Hon” közlebbi számában, s a programjából ellenére kivont vádakát igyekszik megegyezni.

A követválasztási előmunkálatok mindenütt nagy buzgalommal folynak, és így a követválasztások ott is mielőbb megindulnak; Mosonyi Mihály és Tóth Kálmán már megírták a „Kemény-indulót” a lipótvárosi választók számára.

Ez előmunkálatokkal kapcsolatban T. L. a „Hon”-ban az 1848. V. t. cz. I. §-át magyarázván kimutatja, hogy 1848 előtt a nemességnek joga volt mind azon választó-kerületben (48 előtt a megye) melyben nemesi birtoka fekvő szavazatával élni, — ily birtoka nem léteben pedig csak azon kerületben szavazhatott, melyben állandó lakása volt. — Ezen jogot hagyta meg az 1848. V. t. cz. — Világos tehát, hogy az 1847-iki fogalmak szerinti nemesi birtok tulajdonosa megéhez nem köve bármely olyan kerület egyikében beirathatja magát tetszés szerint, melyben birtoka fekszik, míg a nem birtokos nemes ember csak ott szavazatképes, hol meg van telepedve.

Az, hogy 1848 előtt a nem birtokos nemes embernek, az egész megyére, melyben lakott, kiterjedt szavazati joga, nem érv arra, hogy most mind azon kerületekben szavazhasson, melyek az általa lakásul választott megyében foglaltak. 1848 előtt a megyék képezték a követválasztási kerületeket székvárosaikkal, mint szavazási főhelyekkel, a 48-iki törvény más kerületeket rendelt, kebelükben szavazási főhelyekkel.

Az „Agr. Ztg” homlokán 1760. elo. sz. alatt olvasható: „A némely oldalról nyilatkozott kétely ellenében az országgyűlés egybejövételét illetőleg, a horvát-szlavon udv. kancellária előkészenének tegnapi sürgőnye alapján köztudomásra juttatom, hogy a horvát-szlavon országgyűlés meggyűlése f. hó 14-én visszavonhatlanul megtörténik. Zágráb, nov. 4. Sokosevics s. k., bán.

Mintán éppen az országgyűlésekről és követválasztásokról szólnak, megemlíthetjük, hogy az olaszországi követválasztások is lefolytak, s a kormány föltétlen hívei nem képezik már most a túlnyomó többséget: a bal és a szélső bal tetemesen növekedett. Mazzini is megválasztott. Mindazáltal azt hiszik, hogy Lamarmora tábornoknak sikerülend némi engedmények által előleges többséget összeállítani az új elemekből.

A „Wiener Ztg.” oct. 4-iki számának hibás közlését helyrehozandó, közli, hogy ő Felsőse sept. 29-ki elhatározásával ifjabb Wesselényi Ferencz bárót Közép-Szolnokvármegye főispányává kinevezte.

A balázsfalvi román programja.

(S.) Közlebbi cikkünkben megemlíttük, hogy a „Gazeta Tr.” balázsfalvi levelezője, mintán az utfélen felfogott „titkokat leleplezte”, néptribuni méltósággal tudatja az elhatározást, melyet ő — mint mondja — „az egész erdélyi román nemzet nevében egész ünnepélyességgel jelent ki.” Mielőtt a kérdéses iránycikk ebbeli tartalmához hozzá szólnánk, szeretnők tudni, ki az, a ki egy hírlap, mindenesetre magán természetű hasábjain egy egész nemzet nevében beszél; hogy, honnan és miután vette e különben fontos megbízatást?

A cikkíró aligha elő tudná mutatni azt az „egész román nemzet” nyert megbízó levelet, és így mi sem volna kényelmesebb, s tán természetesebb is, mint egyszerűen ide tenni a pontot, s olybá venni az elmondottakat, mintha föl sem említették volna.

S ezt annál inkább megtehetnők, mivel tudunkra nem volt sehol oly illetékes román gyűlés, a mely a cikkíró értelmében nyilatkozott, vagy cikkírót az elmondottak elmondására megbízta volna.

Megtehetnők ezt, még azért is, mivel a legújabb tapasztalás bővségesen tanuskodik a mellett, hogy a jobban értesült román nemzet éppen nem hajlandó 1863/64-iki vezéreit továbbra is föltétlen követni.

A román nép többsége alkalmasint fölismerete lesz, hogy nem sok idővő eredményezett rá néve balázsfalvi vezéreinek a nevezett korszakbani munkássága. Fölismerete lesz, hogy bizonyos osztály mindenároni vezérkedni akarása, s a mód, melylyel e vezér-

kedés gyakoroltatik megjárta a hajdankor merőben primitív népeinel; de nem jár meg, sőt közlelről érinti a mindinkább fejlődő román nép józan önbecszerzetét, és hogy magát e befolyás tulságoskodásai alól mielőbb emancipálnia kell, ha hogy jogait az alkotmányosságnak biztos és tartós eredményeket egyedül ígérő útján kívánja megalapítani.

Mindazáltal, miután cikkíró tényeket ferdit el, nem tehetjük, hogy felszólalása e részét is pár észrevétellel meg ne tiszteljük. A magyar választók által választandó magyar követekre néve azt mondja levelező, hogy azok, ha mindjárt a csehek közül fognak vétetni, mégis csak magyar és nem román követek leendének, s az „egész román nemzet nevében” kijelenti, hogy a román nemzet (?) csak olyanokat fog román követekül elismerni, a kiket a románok fognak kijelölni; a mely nyilatkozattal kapcsolatban azt is tudatja, hogy a Kolozs- és Tordamegyékben magyar részről kijelölt követeket olyanok gyanánt nem ismeri el — már t. i. a nagytekintetű levelező.

Elteltintve attól, hogy tudunkra Tordamegyében magyar részről nincs is, román követjelölt felállítva, valjon elfogadandják-e levelező határozatát azon volt kiváltságos és volt urbéres román választók, a kik a nevezett követek megválasztására be fognak folyni!

Ha levelező fonák logikáját követni s az általa felállított nemzeti elkülönzés elvét utánozni akarnók, hogy kerülje egyik nemzetiség a másikat mint pestises a pestisest, úgy természetesen nekünk is sietniünk kellene annak kijelentésével, hogy mi sem ismerjük el magyar követeknek azokat, a kik csak imént megválasztattak Fogaras városában és belső Szolnokmegyében a románok közreműködésével, sőt általános szavazatbővségével.

Ha az, hogy valamely képviselő választásába ez vagy ama más nemzetiségi választó be talál folyni, az illetőt azonnal „renegatnak” bélyegzi, úgy a küszöbön álló erdélyi országgyűlésen nem leend egyetlen igaz magyar és szász követ sem!

Ha ott Balázsfalván, így értelmezik a választás és vélemény szabadságát; ha a hazánkban együtt vegyesen, itt-ott elszorva élő különböző nemzetiségek békés egyetértéséről; a feladatról, mely e nemzetiségeknek, míg itt együtt élniek és halniok kell — már pedig annak meg kell lennie — ily fogalmaik vannak: akkor igen szomorú az a sors, a mely Erdély bérczei közt reánk vár; úgy csak szedjük össze hatyuinkat és kezdjük meg a vándorlást, kiki arra a merre szemével lát.

Hogyan férnek meg ez eszmék a szabadelvűséggel, melyet a balázsfalvi levelező maga is oly jól tud pengetni, nem akarom tovább ecsetelni.

Azt mondja továbbá levelező, hogy 1863-ban ők is kaphattak volna olyan magyarokat, a kik még az országgyűlés előtt szívesen elmentek volna Bécsbe és a reichsrathba, s azt kérdi, hogy az ilyeneket elismertük volna-e saját követekünknek? Bocsásson meg a tiszt. levelező; de a négy szer, sőt itt-ott ötször is megkísérlett választás csakugyan nem azt mutatta, hogy nem akartak, nem igyekeztek olyanokat megkaparítani.

De a t. levelező még ennél is nagyobbat mond, azt állítja t. i., „hogy a román nemzet az e hó 19-kén Kolozsvárrt megnyitandó országgyűlésen, s annak semmi teendőben részt nem veend, hogy óvást tesz minden oly lépés ellen, mely az 1863-ban szerzett nemzeti jogaival ellenkezőleg fog tetetni, s magára néve csak annyiban ismeri el kötelezőknek, a mennyiben ő Flge által reá fog parancsoltatni, kinek mindenkorra köteles engedelmességgel fogadott.” stb.

A levelező ugyan contestálja a felség iránti köteles engedelmességet, hanem annak meghatározását, hogy mikor teljesítse ebbeli kötelezettségét, a mint látszik, magának tartja fen. Egyebiránt nem hihetjük, hogy a román nemzet e balga tanácsot követni, s az 1863-i vezérei által készített hinárba magát mélyebben bebonyolítani hagyni akarhatná. Különben a balázsfalvi levelezőnek — mint látszik — e tekintetben is kettős meggyőződése van.

Hisz ki ne emlékeznék a szebeni urak azon többször ismételt kimondásáról, midőn

az üresen hagyott magyar padokról vala szó: hogy onnan nem a magyar, és székeley nemzet hiányzik, hanem csak néhány választó kerület nincs képviselve. A levelező politikája szerint, a mi Szebenben érvényesnek állított, az Kolozsvárrt nem áll ugyan; de valjon az nem éppugy, s tán jogosabban el fog mondhatni itt is?

Különbö enedje meg levelező, hogy mi is az egész magyar nemzet nevében jelenthessük ki, mikép a román nemzet érdekei a nov. 19-ki országgyűlés által nincsenek veszélyeztetve. Mi nem a román nemzetnek 1863-ban nyert előnyeiben rejő leveknek vagyunk ellenségei, hanem a módot és utat, melyen azok kieszközöltettek rosáljuk, valamint nem helyeselhetnők akkor sem, ha azok saját vívmányaink volnának. Sőt a román nemzet minden jogos és méltányos követeléseinek alkotmányos és törvényes uton leendő kiélgítését kívánjuk, akarjuk, s annak teljesítésére maga helyén teljes erőnkől közre fogunk működni.

Annak megczáfolását, a mit cikkíró a mostani választási censusról mond — egy külön cikknek tartjuk fen.

Tisza Kálmán debreczeni követjelöltnek f. é. oct. 31-kén választóihoz intézett beszéde.

Igen tisztelt választók!

Midőn pár héttel ezelőtt ezen derék városban lenni szerencsém volt, a péterfia-csapóútczai választókerület tisztelt választói közül többen szíveskedtek nálam megjelenve felszólítani: hogy azon kerület képviselőiségét ismét fogadjam el.

Már azon alkalommal nyilvánítottam örömet a fölött, hogy a köztünk 1861-ben jött szellemi kapcsolás ily módon megújítottatni szándékolatik, nyilvánítottam ezért köszönetemet, nyilvánítottam készségemet arra, hogy ha a közbizodalom felém fordul, a képviselőiséget ismét elvállaljam.

Most, midőn az igen tisztelt választók közül többeket van itt tisztelni szerencsém, nem tehetek egyebet, mint hogy említett nyilatkozataimat újfent megerősítem.

A képviselői állás, tisztelt választók, a legszébb egyike, talán legszebb mindannyi között; mert lehet-e szebb hivatás, mint polgártársaink bizalma folytán, hazánk törvényhozásában venni részt? De ezen hivatás, ha szép a jelenviszonyok között, felette terhes is.

Minden időben fontosak és komolyak az országgyűlés teendők; mert az ott alkotott törvények, hazánk jólétére gyakorolnak befolyást; de mennyivel fontosabbak, komolyabbak lesznek a jelen országgyűlésé, melynek: hazánknek létele fölől kell határoznia, a z t kell biztosítania, mielőtt részletes törvényhozás által jólétére hatnia lehetne.

Egyetlen tévesztett lépés, úgy lehet Magyarország, mint ilyennek, létét semmisíti meg, vagy teszi legalább kockára, míg a leghígdattabb megfontolás, a legszilárdabb hazafini igyekezet a jó sikert teljesen nem biztosíthatják.

Ezen körülmények között szükségesnek tartom magamra néve, hogy az elvek fölől, melyeket, ha önök engem boldogító bizalma az országgyűlés tagjává teszen, védeni, érvényre emelni igyekezni fogok, nyilatkozzam; mert csak, ha ezeknek alapján, közvetlen ismerete után nyerem meg — tisztelt választók — szavazataikat, csak akkor fogok nyugodt lélekkel eljárhatni kötelességemben; biztos levén aziránt, hogy elveiknek valódi, igaz képviselője vagyok.

Mielőtt azonban ezt teném, szabad legyen a tisztelt szónokunk által fölemlített kizárólag ezen nemes várost illető kérdésekre vonatkozólag kijelentem: miszerint, ha nem vagyok is oly szerencsés, Debreczennek gyermeke lehetni, érdekeit éppen úgy szívemen viselem, mint azt legbuzgóbb, leghívebb fiait tehetik, és ha erre alkalom nyílik: azoknak előmozdítását legkedvesebb kötelességemnek ismerem.

Nézetem szerint ezen országgyűlés teendője három főrésze oszlik:

Visszaszerelni mindennek előtt Magyarországnak erőszkoson elvett és mai napig is nagy részben letartóztatott jogait.

Elintézni a köztünk, és az osztrák császárság között fenforgó kérdéseket, vagyis a bevett kifejezéssel élve, határozni az ugynevezett közös ügyek irányában, és majdan, ha a törvényhozás egyik tényezője a fejedelem, a törvényes koronázás által a szentesítés jogának gyakorlata képsítve lett:

Alkotni minden irányban czélszerű törvényeket.

Az elsőre vonatkozólag szükséges, hogy a jogfolytonosság valósággá legyen, és mint ennek legjellemzőbb kifejezése, hazánk területének épsége visszaállítassék, a kormány a törvény értelmében, mint független felelős ministerium szerveztessék és a törvényhatóságok jogaik teljességébe visszaállítassanak.

Ha a jogfolytonosság igényeinek elégtételt, akkor jöhet szőnyegre a legfontosabb kérdés: a közös ügyek kérdése.

Régibb törvényhozásunk nem említ ilyeneket, és a mennyiben tényleg léteztek azok, nem alkotmányosan, hanem a — fájdalom — nagyon is rendszeres visszaélések útján intéztettek; az 1848-dik évi III. törv. cikk azonban elismeri, hogy vannak viszonyok, melyek e hazát az örökös tartományokkal közösen érdeklik, vannak e szerint közös érdekeink és azok folytán közös ügyeink.

És én részemről ebben magában hazánk alkotmányos szabadságára és törvényes függetlenségére néve semmi veszedelmet nem látok; hiszen ma már az egymástól távol levő, annál inkább a szomszéd államoknak vannak közös ügyeik, a melyeket csak kölcsönös értekezések útján intézhetnek el; nagyon természetes tehát, hogy legyenek két olyan állam között, melynek törvényes fejedelme egy és ugyanaz.

A fejedelem közösségénél fogva vannak oly ügyek, melyek két ilyen állam között, a dolog természeténél fogva, közösek kell hogy legyenek, csak hogy mindazt, mi legyen ilyformán közös ügy? mindazt, miképen legyen az elintézendő? úgy kell meghatározni, hogy a fejedelem közössége mellett a két állam külön állása tisztán maradjon.

Nem lehet czélem, tisztelt választók, ezen kettős kérdésre néve részletekbe bocsátkozni, különben is annyi megfontolandó merül fel annak megoldása körül, hogy a nemzet választottjainak lelkiismeretes együtt tanácskozása valóban nem felesleges a helyes mód feltalálására, de elmondom az elvet, mely engemet mind arra néve, mik legyenek a közös ügyek? mind arra néve, miképen tárgyalassanak azok? vezérelni fog.

Közös ügyekül csak azokat ismerhetjük el, melyek a fejedelem közösségből erednek, melyek a közös fejedelem személyére és egyenes — bár alkotmányos államban törvény által korlátozott jogkörére tartoznak; minden egyekben éppen olyan függetlenül intézkedvén mindenik fél saját magára vonatkozólag, mint ezt más szomszéd államok teszik.

Az így, ezen elv alapján kijelölendő közös ügyek tárgyalását illetőleg pedig, csak oly módozatban lehet megegyeznünk, a mely által senkinek és semminemű testületnek, törvényesen koronázott királyunkon és törvényes országgyűlésünkön kívül jog arra nem adatik, hogy minket kötelező határozatokat hozhasson, hogy törvényeket alkothasson.

Meglehet, tisztelt választók, hogy tévedek, de erős meggyőződése: hogy a mely perczben megegyezünk abban: hogy bárki vagy bármi néven nevezett, bármily eredetű, bármiként összealkotott testület, koronás fejedelmünkön és hazánk országgyűlésén kívül számunkra törvényeket alkothasson, meghuzztuk hazánk törvényes függetlenségének halálharangját.

Ne adja Isten, uraim, hogy annak hangja valaha füleinket érintse! arról mindenesetre jót állók, hogy megkondításában részt venni nem fogok.

Nem szeretném, hogy most elmondott nézetem, nem ugyan itt — mert attól nem félek — de ott, hol hazánk törvényes függetlenségéhez ragaszkodunk minden nyilvánulása aggodalmat szül, gyanúsításra szolgál alkalmul, félreértessék, nem hogy azt magyarázhassa abból ki valaki, mintha én az osztrák örökös tartományok iránt ellenséges indulattal, vagy érdekekre, jólétükre vonatkozólag csak közönyösséggel is viseltetem, éppen azért nyilvánítom: hogy míg egyfelől mindaz, mit imádozt hazánk alkotmányos szabadsága és törvényes függetlensége okvetlen kellékének, szükséges biztosítékának tartok, teljes erőmből megoltalmazni, fen tartani szándékozom, addig másfelől az osztrák örökös tartományok jólétét, felvirágozását, hatalmát nem csak szívemből óhajtom, de azért, az említett kikötés mellett, áldozni is kész vagyok.

Kész vagyok pedig nem csupán azon hazánkban mindig nagy erővel birt testvéries érzületnél fogva, mely szerint minden más népek jólétét, boldogságát óhajtuk, de kész vagyok hazánk jólétét, felvirágozását, hatalmát, az egyik jólétét a másiknak is

föltétele, biztosítéka, mert a magyar király egy személy levén az osztrák császárral, hatalmas csak úgy lehet, ha az is hatalmas.

Ha a közös ügyek kérdésén a fentebbi nézetek alapján tustunk, mit remélünk óhajtok, de alig merek: özzönnel állanak elő az oly ügyek, melyek törvényhozásunk intézkedését igénylik.

Sokra nézve ezek közül, jelesen a vallási, a nemzeti kérdésére is a mult időkből fennmaradt birtokviszonyok tisztázására nézve már 1861-ben nyilatkoztam, most tehát csak annyit mondhatok, hogy akkor kifejtett elveimhez ma is ragaszkodom; csak is két kérdés az, a melyre nézve — habár igen röviden — nyilatkozni szükségesnek látom.

Az egyik a parlamenti felelős kormány és a megyei rendszer kérdése.

En e kétöt nem csak egyeztetetőknek, de egyeztetve a lehető legkövetkezetesebb kormányformának is tartom, és éppen azért mindkettőnek megmaradására törekedni elutasítatlan kötelességemnek tekintem: megjegyezvén már itten előre is, hogy hazánk szabad királyi és minden más, anyagi és szellemi állásuknál fogva erre képesített városait, a megyétől nem csak külön álló, de azzal teljesen egyjogú törvényhatóságoknak tekintem.

A másik az adó kérdése.

Megdondolva azt, minő terheket kellend, miként ezt az 1861-dik évi felirat is kifejezi, nem ugyan törvényeink, de az osztrák örökös tartományok iránti méltányosság és testvéri érzületnél, hozzá teszünk Európára való tekintetkél fogva, az elmult 16 év átkos hagyományait elvállalunk; megdondolva minő költséges a legnagyobb takarékoság és hasonlíthatatlanul olcsó önkormányzat mellett is az állam-háztartás; megdondolva végre, mily ropant teendő vár ráuk, melynek legalább egy részét pedig saját kárunk, államgazdasági viszonyaink hátramaradása nélkül halasztanunk nem lehet és éppen azért halasztanunk nem szabad: nem merem önöket azzal biztatni, hogy adókat rögtön, tetemesen lejjebb szállítani lehetend.

De szerencsére az adó összegének lejjebb szállítása nem az egyedüli mód arra, hogy az adófizetés terhe az adózóra nézve könnyebbé tétessék; még sokkal sikeresebb mód erre nézve, kedvező kereskedelmi viszonyok előidézése, czélszerű közlekedési eszközök létesítése és a pénz olcsóbbá tétele által arra hatni, azt eszközölj, hogy az adófizető jövedelme emelkedjék, mert természetesen az, hogy a mely adóösszeg elviselhetetlen teher ezer forint jövedelem mellett, az könnyen fizelhetővé válik, ha a jövedelem ezer ötszáz, vagy kétezer forintra emelkedik.

Az adó terbének mind a jó gazdálkodás és igazságosabb kivetés, mind főleg a most említett módon könnyebbé tételére hatni, hasonlóan első kötelességeinkhez számítandók.

Es most engedjék meg, tisztelt választók, hogy kerülve az elmélyedést, bár felette fontos, de egy beszéd keretében nem részletezhető ügyeink taglalásába, a helyett inkább azt mondjam el: miként fogom fel helyeztetni, és mit hiszek abban kötelességemnek?

Tudom én azt, hogy mindenki e hazában vágyik menekedni a szomorú helyzetből, melyben 16 év óta szenvedünk, érzem magam is szűkségét annak, hogy sebeinket gyógyítsunk, hogy szellemi és anyagi erőnket gyarapítsunk leheesen, és éppen azért, ha önök bizalma az országgyűlésre küld, kész leszek e célra teljes erőmből közreműködni; de úgy vagyok meggyőződve, hogy csak úgy szabad, csak úgy lehet sikerrel e célra törekednünk, hogy hazánk alkotmányos szabadságát és törvényes függetlenségét azért csorbitani ne engedjük.

A nemzet jogai uraim, és a szép haza nem csak a mieink, elődeinktől örököltük azokat, és a legkevesebb, mivel utódainknak, a jövő nemzedékeknek tartozunk, hogy a mennyiben ez legalább rajtunk áll, rosszabbul ne hagyjuk rájuk azokat, mint a hogy mi átvettük, hogy saját percizleges kényelmünk, jobblétünk érdekében el ne árusítsuk előlük a jövőndöt.

De erős meggyőződése, hogy még ha ezzel szabadok lennénk is, igen keveset érünk el vele, mert részemről legalább elbinni képes nem vagyok, hogy ha ugyanazon elemeknek engedünk hazánk ügyeire befolyást, a melyek azokat eddig érdekeink ellen intézték, azok ezennel más irányban érdekeink elmozdítására fűjűk befolyásukat használni.

Meglehet, hogy történnének elején némi kedvezések irányunkban, de egészben ott lennénk, a hol voltunk, azon különbséggel, hogy eddig érdekeink, törvényeink ellenére, tiltakozásunk mellett, és így ideiglenesen mellőztettek, míg azontul törvényesen, saját becégyezésünkkel és így állandóul fognának mellőztetni.

Csakis olyan megoldásban lehetünk tehát megnyugvást, csak olyanban egyezhetünk bele, a melynél fogva a nemzet, törvényes királyi uralma alatt feltétlenül urává lesz sorsának, helyzetének, a melynél fogva erő s hatalom lesz adva kezeibe arra, hogy annyi szenvedés után visszaszerzett jogait minden újabb megtámadás ellen díszösögesen megvédelmezhesse.

Ugy tekintem én t. választók e hazát, mint egy hajót, mely bányatik a vészes tengeren, két part látszik, az egyik még messze van, utja zátonyok között vezet, de biztos kikötővel kínálkozik, mely újabb vészek ellen megvédeheti a hajót; a má-

sik közel van, utjában nincsen akadály, de nincsen rajta egy biztos öböl, mely oltalmul szolgálna vész idejére.

E hajó legénysége mi vagyunk, a kik ma élünk szép hazánkban; bármelyik part felé evezhetünk, amaz felé még kitendünk kell, meg lehet, hogy szenvedni fogunk, fenn is akadhatunk a sikertelenség zátonyán, de egy kedvező szél onnan is elviszi hajónkat a biztos kikötő, a törvényesség kikötőjébe, a melyben az megvéde lesz vész és vihar között; a másik partra könnyen eljutunk, és úgy lehet mi meg is pihenhetünk, de védelem nélkül hagyjuk hajónkat, imádtott hazánkat, az újabb vészek idejében.

Ugyan nehéz lesz e itten választanunk?

En azt hiszem, hogy nem leend nehéz!

Tisztelt választók, mi kitendni fogunk, ha csak lehet a biztos parton mielőbb kikötünk, hol hazánk megvéde és mi boldogok leszünk; de ha úgy volna elvégezve, hogy ez most még ne legyen elérhető, legyen miénk a szenvedés, hazánké a boldog jövőndö!

De nem folytatom tovább, elmondám a legfőbb kérdésekre nézve elveimet, kifejtém felfogásomat, ezen elvek, ezen felfogás nevében kérem bizalmukat.

Követválasztási mozgalmak.

BÉSA, nov. 5.

Miután az előmunkálatok megtörténtek a választók összeírása hitelesített, az országgyűlési követek megválasztására nov. 6-ka s az azt követő napok tűztettek ki, és így holnap veendő kezdetű a választás, s tart több napokig, mindennapra más-más járáskor levén berendelve, szerda kivételével. A megye alsó- és felső-kerületre levén felosztva még régebbi időbe most mindkét kerület külön választó kerületet képez, s külön-külön egy követre szavaz, mint a körlevél mondja. Mint az előjelek mutatják a választás élénk leend, és lelkesedéssel folyik le, ámbar a jelölteknek alig ha lesz vágytársok; Torma István 1848-ki követ, s 1861-ki főbíró nem lépett föl. Mán Gábor 1863-ki követ bírodalmi tanácsai képviselő s mostani főbíró, a románok jelöltje egy nyilatkozatot bocsátott ki a román lapokban, mely szerint kijelöltetése ellenében nyilatkoztja, hogy a november 19-kén Kolozsvárt tartandó országgyűlésen egészségi állapota miatt meg nem jelenhetik. Az a híre, hogy az oláh választók közt kevesen fognak választói jogokkal élni.

Marad e szerint a két követjelölt: az alsó-kerület részéről Torma Károly, tudós társasági tag, s 1848-ki követünk Torma József fia, tudományos készségű publicista, kinek megválasztása iránt semmi kétség. A felső kerület részéről Bethlen Sándor gróf, kinek a nemzeti gazdaságtól körül vannak érdemei, s 1861-ben főbíró volt, s jó hazafi, ennek is csaknem bizonyos megválasztása a felelőbiek szerint; ámbar tegnapelőtt lépett föl szamosújvári katonák Serbán ellenébe, ki nyomtatott programját ki is bocsátotta. Mán Gábor úgy balljuk fentebbi nyilatkozata daczára is elvállalja a követ-séget, ki e szerint az alsó-kerület jelöltje. Ennyit egyelőre.

Erzsébeth város, nov. 7-én. Felső-Fehér-megye egyik követül gróf Bethlen Gábor választott meg 192 szavazattal 13 ellen.

Kolozs, nov. 8. Kolozs városában Topler Károly kir. táblai ülnök 30, Pethe András ottani főbíró 56 szavazattal követül választattak.

Szék, november 8. Városunk követül báró Bánffy János 64, Felszegi Samu 41 szavazattal megválasztattak.

Szászvárosszék részéről Tulbás János és Balomir János lettek megválasztva; pótkövet: Bercsán György.

Doboka megyében a követválasztások két választókerületben, november 11-én kezdve fognak végrebejtanni. A felső választókerületi pánczélesi, választói, n.iklódai és m.egregyi járáskor választói. Pánczélesi községében 14-ik novemberben és folytatolag; az alsó kerületi szék buzai, kerlési és borgói járáskor választói Szász-Máté községében nov. 11-én és folytatolag jelennek meg a szavazatszedő bizottmány előtt. Követjelöltek: Ocsvai Ferencz jogtanár és Vajda László főkörmányszéki titkár.

Vázlatok a székely nemzet alkotmányos életéből.

(Folytatás.)

1473-ban december 9-ikéről Mátyás király Magyar Balázshoz, mint erdélyi vajda és székely ispánhoz egy nevezetes rendeletet bocsát; nevezetesen azért, mert a székelyek akkori viszonyára nem kis mértékben vet világot. E rendelet szerint a király táborában levő székelyek panaszt emeltek a székely főurak, primorok ellen, mint a kik őket pénzfizetéssel zsarolják. A király a székelyek érdemeit méltányolni akarván, a vajdának megírja, hogy: miután a székelyek sem a királynak, sem semmi nemű tisztnek soha pénzáddal nem tartoztak — a mint ezt kiváltság-alakban egyszer már ki is adta — (mert a király lakadalmá, születési méltányolai akarván, a királytól hozzájuk, vagy

tőlük a királyhoz küldött követeknek adott ajándékok csak is önkéntes ajándékok voltak¹⁾, ennélfogva meghagyja a vajdának, hogy a zsarolókat a székelyek és szokása szerint vagyonuk feldúlásával büntettesse. De egyszersmind azt is megrendeli, hogy a székelyek közt haladék nélkül lustrát tartson, s még pedig lovasokat és gyalogokat külön íratva. S ezután a megkülönböztetés kedvéért ezeket pixidariusoknak, amazokat pedig primipilusoknak kell hívni. Ezen felől táson aztán — infámia büntetés mellett — egy primor se változtasson.

Ezen okmányban tehát már két, vagy is jobban szólva, három rendről van szó; azonban még mind nincs valami nagyon éles határ közöttük vonva; mert ezen okmány, vagy is rendelet szerint a két alsóbb rendből át lehetett a fölebbibe lépni, s még pedig a gyalogoknak a vajda és székely ispán tudtával; a lovagoknak pedig, ha három örökségre tetek szert, lehetett a fenebbi fokozatra lépniük²⁾.

Mindamellett is azonban alkotmányos életünkben nagy szerepet játszott ezen okmány. Ugyanis: a primor szó itt fordul legelőbb elő, s a primipilus elnevezés is legelőbb itt tűnik fel mint osztálynév. Továbbá ezen okmányból azt is látjuk, hogy a fejenként nemes székely nemzetnél, a hol a három rendről legelőször 1409-ben Nádas Mihály székely ispánnak egy oklevelében van említés³⁾, most a három fokozat nem csak hogy megjelenik, hanem egyszersmind el is ismertetik; de nemesak, sőt az egyikből a másikba fölébb léphetés módja is meghatározatik; és végre ezen okmányban ki van mondva az is, hogy a székely nemzet pénzáddal soha sem tartozott.

„Az egyenlőség elve tehát — mondja Kövári erre vonatkozólag⁴⁾ — a székelyeknél is meg lön nem csak tetteleg, de rendelet által is törve. A kiemelkedett primorok osztálya elismertetett. S az eddig csak kézalatt vitt hatalom- és jobbágy-szerzés érdeke az által, hogy fokozat nem születés, hanem vagyon szerint osztott, tetemesen fölkelte⁵⁾.”

Ezen rendelet következtében Magyar Balázs — mint Kállay leírja — 1474 elején a lustrához hozzá fogott és azt meg is tartotta. S valószínű, hogy Mátyás — habár ezen rendelet által használni akart is a székely nemzetnek — nagymértékben éppen az ellenkezőjét eszközölte; mert azáltal, hogy a harmadik, primori, rend törvényesen elismertetett, megveté az alapját azon számtalan lázadásnak, mely főleg a következő századot betölti, s a székely nemzetre annyi nyomort, inséget és csaknem végmegsemmisítést hozott. A primorok és a szabad székelyek érdeke a legtöbb esetben össze-tűtődven, s ezek szabadsága amazok szemében száka, és utjokban igen sokszor akadály levén, nagyon természetes, hogy azt korlátozni és erőteljesebben igyekeztek. Nem állítjuk ugyan, hogy mind ama lázadások, a melyeknek a 16. században egy egész hosszú sorozatát látjuk, egyedül a primori rend elhatálosodásának volna eredményei; annyit azonban bátran ki merünk mondani, hogy a székely nép elviselhetetlen sanyargatásának kezdete a primori rend elhatálosodásával veszi eredetét. S bárhonnan jöttek lényen is ezen sanyargatások, annyi tény, hogy a székelyek közt a számtalan zendülés és pártlítás ezek nyújtottak okot; s jöllehet, hogy a legtöbb esetben a legelszántabban küzdöttek, mégis csak áldozatok, nyomoruk és sanyargatásuk nőtt, a nélkül, hogy vérző, sajgó sebeikre a legesekélyebb mennyiségű halzsam is öntetett volna. Avagy nézzünk végig mindazon lázadásokon, a melyek 1506, 1519, 1559, 1562, 1576, 1594, 1602 és 1603-ban történtek, mindezeknek leveretése után, nem nőtt-e a nemzet sanyargatása is? — Ugy fogjuk találni, hogy igen! Tehát minden lázadások nevezetes momentumok nemzetünk életében; de ezek között is legnevezetesebb, mert legfájóbb, mert legveszélyeztetőbb sebet ejtett alkotmányos életünkben az 1562-belinek mind lefolyása, mind pedig következménye. Lássuk tehát ezt egy kissé részletesebben!

1562-ben Báthory István és Némethy Ferencz a János Zsigmonddal torzsaikodó Hadadvárát, a melyet Sulyok György, az ifjú Jaksiak mostoha apja, Balassa részére védelmezett, megtámadják, s már-már be is veszik, a midőn mart. 4-ken Balassa és Zay a vár segítségére jövé, az ostromló csapatot tönkre teszik. A szétvert tábor félelemmel tölté el Erdélyt, s minden hazatért egyén arról beszélt, hogy mily nagy haszon leend, ha a nép Balassa mellé áll. Valkai Miklós és Forrai Miklósnak sikerült is a székelyeket fölbujtogatni és kivinni, hogy a János Zsigmond iránti engedelmisséget megtagadják. Ez alatt azonban a magyarországi basák Balassáikat megverik. Báthori Valkait és Forrait elfogatja és börtönre veteti; János Zsigmond pedig a székelyek ellen azonnal nyomozó székeket állítat föl. A lőfők ápril folytán Udvarhelyt gyűlést tartanak, s meghatározzák, hogy roham-kérvény által követeljék jogaikat vissza; s egymás közt megesküsznek, hogy szabadságuk minden elnyomója ellen közös védelemre kelnek. A nép papfalvi Nagy Györgyöt, Gyepesi Ambrust

¹⁾ Bonfinius. Rerum Ungar.

²⁾ Okt. Benkö: Imago Nation. Sic. 50.; Székely Nem. const. 22.

³⁾ Kállay 97. l.

⁴⁾ Erdély tört. II. k. 107. lap.

és Bán Andrást főhadnagyává választja, a kik mintegy 40,000-re rugó fölbujtogatott néptömeg élén, az urakra halált kiabálva, János Zsigmond ellen indulnak, a kiknek követését, a melyet május 14-kén, lázadásuk okát tudakolandó, küldött volt hozzájuk, május 25-dikéig letartóztatják, s feleletlül egyenesen eltiprot szabadságukra mutatnak⁶⁾.

A felkelték megindulva, Ebesfalvánál kétfélé válnak: az egyik rész Nagy György vezérlete alatt Holdvilágnál, a másik pedig a vajai réten üt tábor. Itt veszik a hírt, hogy Majlát Gábor a székelyföldre ült; erre a székely lovasság egyrésze visszaszállt, s Majlátot megtámadva, megveri; de csakhamar, miután a Mihályi koronai kastélyát kirabolták és fölégették, Radák László és Pekri Gábor a vajai réten megtámadják, s a székelyek — vezértük Bán megfutamodva — a csatát elvesztik. A Holdvilágnál álló főtábor ellen maga a fejedelem vonul 20,000 emberével, a mit midőn a nép meghall, megijedve, vezérlet Nagy Györgyöt és Gyepesit a fejedelemnek kiszolgáltatja. Ez által vége lön ugyan a szerencsétlen forradalomnak, de nem a nyomor és inség növekedésének, s a szent szabadság lábál tiportatásának. Sőt még ezután készítették a nemzet számára a keserű labdacok, ezután következtek a „nagyszerű napok.” Ugyanis János Zsigmond Segesvárra vonulva, ide június 20-dikára országgyűlést hirdet, s a lázadásban részt nem vett Aranyosszék kivételével, minden főnépet és lőfőt a gyűléseni fejenkénti megjelenésre szólít föl; a köznépből pedig székenként 16-at rendel oda, tőlük támadásuk okát megtudandó. A gyűlés megtartott, s azt eredményezé, hogy a székelyek közül igen sokan fogságra vettek; Nagy György és Gyepesi pedig a kor vad szokása szerint nyársba huzattak; mások számosan orruk és füllöket vesztették el⁷⁾. Ezek azonban még mind hagyján! de — a mi legfőbb — keletkezének a segesvári törvényezikkek, a melyek által az ő székely szabadság a többi erdélyi nemzetekéhez idomították.

(Folytatjuk.)

Nyilatkozat.

1851-dik évben az erdélyi II. határfőri román ezred felosztása alkalmával függőben maradt a többek között az ezen vidék területén levő ugynevezett revindikált havasok tulajdonosi jogkérdése is.

1865-dik év tavaszán e tárgyban 4617. 1863. udvari és 2100. 1864. főkörm. számok alatt beérkezett legfelsőbb határozatnak egy-egy látomásozott másolata közöltetett külön-külön minden volt határfőri községgel, melyhez még egy záradék is volt csatolva, vezérelvek czime alatt. Mindezek pedig a volt határfőri községekre nézve kedvezőtlenek levén, a községek előljárói azonnal az illető tiszttséghez egy közgyűlés tarthatási engedélyért folyamodtak, a mely alkalmával az érintett ügy fontossága fellett a községek képviselői tanácskoztassanak. E gyűlésre az engedély meg is adatván, a naszdóvidéki tiszttség részéről, ápril hó 19-dik napján 1864-ben minden volt határfőri községet képviselő gyűlés meg is tartott, melyben, mint az azon gyűlésről vezetett jegyzőkönyv bizonyítja, határozatot: hogy ő Felségehez a legalázatosabban egy kérvény nyujtassék, melyben a naszdóvidéki lakosság kérje: miszerint ő Felsége méltóztasson elismerni tulajdonosi jogát a naszdóvidéki volt székbeli katonaságnak minden e területen találtat havasok és erdők nézve, melyeknek szakadatlan használatában vannak több mint 100 évek óta, s melyek ezen községek telekkönyveiben azok nevére vannak beírva, vagy legalább tartassanak meg ezek birtokában és a követelők utasításának a törvény útjára. Továbbá határozott, hogy ezen kérvény egy 7 tagból álló küldöttség útján terjesztessék ő Felsége szentséges színe elébe. Ugyanakkor némely községi képviselő megbizattak a kérvénynek a gyűlés által megállított elvek alapján sürűs összeállításával, fogalmazásával. És végül még mind Szent-Györgyhava 19-kén 1864-ben megválasztattak a küldöttség 7 tagjai is; mindezek láthatók az említett közgyűlés jegyzőkönyvéből. Az említett kérvény a tárgy minden sürűsége daczára is alig készíthetett meg május hó végeig 1865-ben, mely azután a községek képviselői előtt felolvasatván, és megvizsgáltatván, helybenhagyott és aláíratott. Ugyanekkor folyamodtak a magas királyi főkörmányszékhez engedélyért ő Felségehez a fennírt ügyben egy küldöttség felküldhetése iránt. A legfelsőbb engedély folyó év augusztus havában le is érkezett, de a megválasztott küldöttség a kérelem felszerelésével eltöltvén az időt, valahára szeptember 22-dik napján felindult Bécsbe. Megemlítendő itten annyi, miszerint gazdálkodási szempontból hét küldöttségi tag helyett csak öt ment fel Bécsbe. Mindezek pedig a naszdóvidéki és a magas kir. főkörmányszéki elnökség hírelvé s tudtával történtek. Mindezekből tisztán látható az említett kérvény és küldöttség valódi története. A „K. Közlöny” folyó évi oct. 7-diki 118. számában a „Kül- és belföldi levelezés” rovatában bocsát közre „Naszódvidék, october 3.” x. jegy alatt egy cikket, melyben az egész naszdóvidéki román intelligencia, a mely csak hivatalnokokból állana, a legborzasztóbb politikai és polgári büntényekkel vádoltatik, a többek kö-

⁶⁾ Borsos Sebestyén kron. Erd. Tört. Ad. I. 18. lap.

⁷⁾ Erd. Tört. Adat. I. 20. l.; Milas 50. l.; de Bethlen II. 23.

zött: hogy azon kérelem, mely ő Felségéhez Papp Macedon szamosújvári prepost vezetése alatti küldöttség útján nyújtott be, a következőket foglalja magában: a) Unió ne legyen, inkább b) Naszód-vidéke csatoltassék Bukovinához. c) Állítassék vissza a határai szervezet d) A revindikált havasok adassanak a nép birtokába. És végül, hogy a revindikált havasok ügye csak eszközölt tételt volna be a kényerbe a nép részére, hogy a küldöttség utköltését fedezze stb., egyszóval azon ezikk az egész naszódvidéki értelmiséget államcsalónak, nép rablóinak, a közbéke és csendháborítóinak, bűntölgőknak, felségsértő és hazaárulóknak bélyegzi, mely tetteknek éppen e válságos időben a legszigorúbb büntetést kell magokra vonniok. Most tehát azon kérdés merül fel, hogy ezen büntényi vádak igazak-e? vagy nem? Alóltartak, kiket legközelebből érintenek e büntényi vádak, ezen iratunk által sem el nem esmerjük azok valóságát, sem eltagadni nem akarjuk. De ne is várja tőlünk senki valamely más irat vagy a hírlapok útján igazolását vagy hazudtolását a nevezett közleménynek, azt nem fogjuk tenni, mert ha tennők is, a kinek tetszene litélt volna mentegődzéseinknek, a kinek pedig nem tetszene, nem adna, s így mi mégis hűtlennékné, hazaárulókné, közbékeháborítókné, bűntölgőkné, rablókné, csalókné stb. maradnánk, a milyennek bélyege és esmetet minket levelező. Az út, melyen akarjuk ezen bűnös vádak valóságát, vagy valótlanágát kideríteni, az az út, mit a törvény mindenki igazolására kiszabott, és a melytől mi bizonyosan rettegni nem fogunk. Alóltartak tehát, kik nyíltan és egyenesen megvagyunk támadtatva, úgy a mi, mint a többi, e vidékbeli román értelmiség nevében, mely még nem jutott tudomására ezen rágalomnak, valamint mind azok nevében, a kik az igazságot szeretik, békét s egyetértést az egy háza fia között óhajtanak, kérésintéztünk illető helyre egy nyomozó bizottság kiküldése iránt, melynek feladata legyen: tisztába hozni az említett cikkben foglaltakat, hogy azután, ha vétkeseknek találhatnánk, a törvények értelmében büntödjünk; ellenben pedig, ha bűnös vádak alaptalansága kiderülne, azok, kik szeretnek nyilvánosan rágalmazni, azon célból, hogy a közegyetértést megakadályozzák, a nemzeteket egymás ellen felbuzsítsák, akkor, a mikor éppen a felséges uralkodó és fejedelmünk a nemzetek egyetértéseért fáradozik, hasonlóan nem a saját, hanem a közbűnfenyítő törvények értelmében büntödjének. Végül kérjük ezen iratunkat, melynek magyar fordítását ide mellékeljük, a nemzetek lecsendesítése érdekében, melyek a hírlapokból láthatólag ezen körülmény által ellentét felingerültettek, a „Kolozsvári Közlöny“-ben kibírdettetni. Naszód, oct. 14. 1865. Moisiu Gregoriu, Gaueut Simone, Luki Leontin, Csatt György, Marianu Florianu, Petri Basiliu, Pappu Dimitriu, Pávellea Leone, Tenoreanu Nikolau, Burdubosu Iliu, Florianu Joan, Axente Basiliu, Neamtu Stefanu, Popu Malarie, Anca Cosmu, Iszipu Joane, Muresianu Basiliu, Poppu Nicolau, Timon Stefan, Budurban Maximilian, Gurgiesiu Josefu, Marginean Joanne, dr. Papp Stefan, Baritiu Octavie, Muresanu Gregoriu, Betan Nicolae, Auton Teodoru, Verzariu Gregorie, Mathen Nicolae, Popu Jakabu, Cincia Iliu, Moldovanu Ipatbie, Popu Joanne, Ganea Nistoru, Kangea Bob Avacomu, Mareutiu Aritoun, Bobu Alexie, Volada Dimitrie, Popu Maximu, Anutiu Joanne. A másolat hitelül. Maros-Vásárhelyt, nov. 1. 1865.

Csées András,
kir. táblai írnok.

Különfelek.

Gróf Mikó Imre és gróf Crenneville kormányzóknak elnökő nmltaik már megkapták a kir. megbíró leveleket a pesti országgyűlésre. Ez okmányok szövege meglehetősen biztató ránk erdélyi részre nézve.

(Necrolog.) Vajda Simon és gyermekei, Vajda Anna (Mentovich Ferenczné) és gyermekei, Vajda Miklós és Vajda Linka megszorodott szívvel tudatják, hogy szeretett édes anyjuk, illetőleg a jó nagyanyja, özvegy Vajda Dánielné Bodor Julianna e folyó hó első reggelén élte 63-dik évében tüdőorvadás miatt hosszas szenvedés után, megszűnt az élek sorába tartozni. Béke fedezze a nemes porokat!

* Felsége V-dik Ferdinánd király egészségi állapota annyira javult, hogy már ágyát is elhagyta.

* A közeledő kolozsvári országgyűlés gyors-iroda-igazgatója Hajnik Károly urat a napokban várják Pestről. Hajnik már több erdélyi gyűlésen vezette a gyorsíródat, s így Kolozsvár régi jó ismerőjét fogja benne újra látni. Vele egy időben jönnek szintén ismert jeles gyorsíróink Kónyi Manó és Fenyvesi Adolf urak, az utolsó több pesti intézetekben a gyorsírás tanára. Kivülük még jön 2 német és 2 román stenograph is.

* Nem tartjuk fölöslegesnek jóelőre figyelmeztetni a városi hatóságot, intézkedjék, hogy a közeledő gyűlés alatt vendéglőinkben a szállásokkal ne történjenek visszaélések. Mint halljuk egy-egy szobácaéknak előzőbál már is 3-4 forint az ára naponként, a mi egy hónap alatt 100-130 forintba rug, egy évre pedig 1560 forintot tenne, a mi egy szobáért mégis nagy házbér lenne!

* Színházunk ismét egy csomó díszletet kapott a bécsi udvari színház festőjétől, melyek annak idejében bizonyosan meg fogják lepni a közönséget.

* E hó végén lesz megtartva a színház költségei fedezésére szánt díszelőadás, melyben az összes új díszletek először lesznek használva.

* Bizonyára érdekes lesz azon hír megemléstése olvasóink előtt, hogy Berzenczey László is küldött Klagenfurtból nyomtatott felhívást marosszéki „választóiboz“, melyben hazatérése történetét mondja el, s felhívja a marosszékieket, hogy őt válasszák meg, remélvén: „hogy a mostani kormány nem fogja ellenezni megválasztását, miután az ő ellenzéktől nincs mit tartania.“

* Haynald Lajos érsek ő exelája, mint a „P. L.“ megbízható forrásból értesül, miután ő Felsége által külön kihallgatáson fogadtatott volna, ma reggel a gyorsvonattal Bécsből Triestbe utazott, hogy onnét egyenesen Rómába menjen.

* Az akademia palotájának tünepélyes megnyitása e f. év dec. 11-én lesz.

(*) **Nemzeti színház.** Nov. 4. „Troubadour.“ Kocsis Irma és Dalfi L. első föléptétül. A két új tagra megtettük már reflexionkat mult számunkban, s így, hogy a tért megkíméljük nem bocsátunk ismétlésekbe. Ugy is elég alkalmunk lesz találkozni a saison folytán.

Nov. 5-kén. Bethlenfalvi István első föléptétül „Csikós.“ Csak ürvendhetünk, hogy az igazság új szerződtetéseit eddig elő a legsikeresebbeknek mondhatjuk. Bethlenfalviban népszínművünk jó tagot nyert. Hangja éreces bariton, s népdalainkat csinosan énekl. Mint fiatal színésznek, az idő meg fogja hozni játéka egyik legfőbb kellékét is, a színpadi teljes nyugodtságot, a mit ma sem nélkülözött egészen. Népdalai sok tapost nyertek. Vadász, mint mindig, úgy ma is kitűnő jó csikós volt. Az idő nyoma csak esak annyiban mutatkozott, hogy nem bírta mind a két iteze „négy krajczáros“ egy szuszra, könyv nélkül bevágni. Hiába! — telik az idő... A mi P. Szabó Pepi asszonyt illeti, nem tartozik e sorok írója recensioja alá, s így csak egyszerűen annyit jegyez fel, hogy Rozszi adta.

November 6-kán „Essex gróf“ Laube egyik legkitűnőbb tragoediája. A czimszereppel Kovács Gyula mérközött meg. Főhibája ma is a nyugtalan kedély, s mi ennek igen természetes következménye volt, nem tudott eléggé gazdálkodni hangjával, úgy, hogy mihielyt az indulat bevesebb kitöréseit kellett színeznie, az a veszély fenyegette színtelen, hogy éppen akkor fogy ki a hangból, midőn legtöbb szüksége lesz reá a mondat súlyozására. Ez pedig megoszsza figyelmét, a mi örökösen a játék rovására esik. Sikerültebb jeleneteiben sok tapost aratott Némethi Irma kisasszonnyal együtt, ki Ruland grófnőt különösen örülési jelenetében igen sikerülten adta. Fodorné asszony nehéz szerepét (Erzsébet), ha nem is éppen kifogástalanul, de mindenestre átgondoltan játszta.

November 7-kén „Lucia.“ A színdínynek eddigelő kétségei kívül legérdekesebb estéje volt, mit legnagyobb részben Fehérvári Mari kisasszonnyal köszönhetünk, ki — mint már említők — gyönyörű hangjával minden pillanatban kitűnő zajos tapsra ragadta hallgatóit. Dalfi ma egyedül osztott a kisasszony dicsőségében.

November 8-kán „66-dik szám“ operette és „Legjobb az egyenes út.“ Ez uttal Fehérvári Antal, mint újonnan szerződött tag, Krum Illésben lépett fel, még pedig szép sikerrel. A közönség nagyon jól mulatta magát e fonák alakon, melyet Fehérvári találóan marquirozott. Ha Gyulai valamivel jobban tudja szerepét, az egész darab sikerülten lett volna előadva.

Politikai hírek.

Angolország. A „Post“ a német viszonyokra vonatkozólag azt mondja, hogy bizonyos népeknek, bármennyire haladtak a civilizációban, szükséges az absolutismus. Felemlíti elmékedése folyótna nevezett lap, hogy ép oly könnyűösen veszi az összes német nép a szövetség-alkotmány megtámadtatását, mint a porosz nép a porosz alkotmány megsemmisítését.

Franciaország. Páris, nov. 3. A császár egy Mac Mahon tábornaghoz intézett levél alakjában röpiratot írt Algir felett, melynek rövid összefoglalója következik:

„Ezen levél a császár parancsából, Algirből visszatérte után 10 nappal nyomtatott ki, de nem juttatott nyilvánosságot elé, mivel ő Felsége fontos dolognak tartja, hogy az abban tárgyalt összes kérdések előbb a ministerek s a főkormányzó által vitattassanak meg. A császár csak akkor enged meg annak közléstét, miután minden ellenvetés jól megfontoltatott, s az eredeti szövegben több változtatás történt.“ Mint a császár maga mondja, 15 szervezési rendszer kísértett meg ama 35 év óta, mióta Algir Franciaország birtokában van! Ezen rendszerek szerzői egymás után majd a polgári, majd a katonai hatalom, majd az arabok, majd a gyarmatosok felé hajlottak; valósággal a kedélyek tetemes fölháborítását, s igen kevés gyakorlati jót

idézvén elő. „E szerint most“ — ugymond a szerző — „arról van szó, hogy a vitatás helyébe a cselekvés álltassék. Már elég sok törvényt hoztak Algir számára!“ Az első fejezet az araboknak, azok helyzetének, az irányukban követendő eljárásnak, a földék állapota, a törzs alkotása, az igazságszolgáltatás, az adó s az uzsora tárgyalásának van szentelve. A fejezet végén javasolt 29 rendszabály azon nyilatkozatból foly, miszerint az arabok francziák, s a franczia törvény előtt egyenlőséghez van joguk. A 2-ik fejezet fölláítja a gyarmatosítás általános szabályait, kiszabja annak helyeit, előadja a beköltözés nehézségeit, az igazgatás egyszerűsítését, s a község fölszabadítását kívánja, s 19 javaslatot formál. A 3-ik javaslat határt szab ki a gyarmatosításnak, az oráni, algiri s constantinei 3 tartomány főhelyei körül. Ez a megszorított polgári megszállásnak részletes, s földiratlalag kiszabott terve. Az utolsó fejezetben a császár kijelenti, mikép a kormány figyelmét annak nyomozására szenteli, hogy minő eszközökkel lehetne az anyaországra neheztől terheket kevesbitni, „birtokaink biztonságának veszélyeztetése nélkül.“ E czéltól a következő kérdéseket tárgyalja: 1) A csapatok elhelyezését; 2) a határszéli törzseket; 3) a mozgó hadoszlopokat; 4) az arab irodákat; 5) a spabikat s a smálakat; 6) a bennszülött gyalogezredeket; 7) az erődítményeket. A cs. levél fölemlíti s helyesli Bugeaud tábornagynak 1846. máj. 18 ki híres körlevelét, s végül a következő 10 rendszabályt javasolja: 1) A katonai központok számát leszállítani. 2) A haderő legnagyobb részét a Tell határszélén állítani föl. 3) A géryvillei, langhuati, s dzseffai állomások politikai s katonai fontosságát észrevétlenül kevesbitni; a központi törzseket a Tell-határi törzsekkel egybekapcsolni, melyeknél az előbbieket élelmiszerekkel látják el magukat, s ezen helyekről minden gyarmatosított visszahívni. 4) A Tell határán makbzen-törzseket állítani föl. 5) A sereg létszámát fokoztatni 50,000 főre szállítani le, s 1800 lönyű lovas mozgóhadoszlopokat állítani föl. 6) A legnagyobb gondal választani ki a katonai al-osztályok s az arab irodák főnökeit. Ez utóbbiaknál körülbi a gyakori változtatásokat, s azokat mindaddig ugyanazon állomáson tartani meg, míg csak ezt katonai pályájuk érdeke engedi. Csupán századosokat nevezni ki irodafőnökké, s azokat csupán az alsóztály parancsnokok tábori tisztjeivé szállítani le. Meghagyni, hogy az arab főnökök búsága kiemeltessék, s hogy a gumok összejáratásakor a parancsnokság ez utóbbiaknál hagyassék. 7) Az európai néphadat szervezni, a sors által kijelölt ifjakat a Franciaországban szolgálat alól fölmentvén, s azokat az algiri tartalékhadba helyezni át. 8) A turcos-zászlóaljak létszámát növelni, s Franciaországban minden gyalogezrednél egy századot megszüntetni. 9) A spábismákat javítani, egy uti ezredet, s egy külön hadtestet alakítani az arab irodák számára. 10) Az erődítmények s a szolgálványok rendszerét egyszerűsíteni. Végül a császár tanulmányait s javaslatait eképp foglalja össze: „A föllebbiek szerint én — mint láthatja ön — jobban szeretem az arabok vitézségét utálni, mint szegénységüket sajtolni; a gyarmatosokat gazdagokká s boldogokká tenni, mint nagy költséggel emigránsokat vinni be; katonáinkat egészséges állomásokon tartani, mint azokat a pusztá fölemlesztő égbajlójának tenni ki. Ezen program létesítése által — remélem — a szenvedélyek csillapítását, s az érdekek kiegyensúlyozását fogjuk megnyerni. Akkor Algir nem lesz többé ránk nézve teher, hanem az erő újabb eleme. A féken tartott s kibékített arabok adni fognak nekünk azt, mit legjobbat adhatnak, — katonákat, — s a gyarmat, területi gazdagságának kifejlése által virágzóvá lévén, az anyaországra nézve kitűnőleg kedvező kereskedelmi mozgalmat fog előállítani.“

A „Constitutionnel“ a német ügyekről szóló hosszú cikket közöl Simon Ede tollából, melyben megdicséri a német particularismust s annak közegét a szövetséggyűlést, azt mondván ez utóbbról, nem létezhetnek félszázad óta, ha a német jellemnek megfelelő nem volna. Végül pedig a következőleg jelenti ki nézetét: részrehabilitál szemmel nézve a mozgalmat, mely a Rajnára tul felizgatta a kedélyeket, hajlandó volna az ember ezt kérdeni: „Valjon csakugyan van-e szüksége Németországnak erkölcsi és anyagi előmenetelt illetőleg, és azon szerep tekintetéből, mely a civilisált világban méltán megilleti, arra az egységre, melyre a legjelesebb államférfiak hiába keresnek alakot? Ki tudja nem éppen azért ment-e füstbe annyi szép tövekés, mivel a megoldást az összeolvadás útján, vagy hódítás által igyekeztek föllelni, a mely ellenkezik a nemzeti érzülettel, s csak gyűlölséget és szétszakadást idéz elő, a helyett, hogy a föderatio rendszerében keresnék a megoldást, mely Németországban hagyományos s évszázadokon át föntartotta magát, mely háborukat s forradalmakat élt tul, és a mely böles kifejlesztés mellett semmikép nem gátolja, hogy a német nemzet mint olyan foglalja el azon helyet, a mely Európában megilleti.“ — Az egész cikket főképp a miatt érdemes Figyelembe venni, hogy visszatérküzli az itteni irányadó körökben uralkodó fölfogást a német dolgokra vonatkozólag, és a mely már egy egész éven át gyakorol befolyást a franczia politikára. Ugyanis maga a császár nyilatkozott már többször ily irányban; azon hiszemben lévén, hogy a németek történelmük s jellemük szerint még nincsenek kellőleg megérve

az egységre, s nem is kívánják azt oly igen s bízottól el sem fogják érni soha: A schleswig-holsteiniak ösgyökeres önzézetes magaviselete s a többi német törzsekben felbuzdult életrealóság tetemesen nyom ezen számításoknál a latban.

Olaszország. Florenz, oct. 29. A diplomatiail világban most úgy, mint azelőtt, a Poroszország és Olaszország közötti jó viszonyt a dolgok természetéből folyónak tekintik, nem is lévén szükséges fölemlíteni a két állam számos közös érdekeit; ennélfogva nem adnak semmi hitelt azon híreknek, hogy Velence Poroszország által biztosították. A bízalom mellett azonban, hogy a tények logikája végül a két államot helyes viszonyba fogja hozni, nem lehet félreismerni, hogy a pillanat erre még nem érkezett el, s hogy egyelőre még a kölcsönös udvariasság mellett kell maradni. A mig Bismark gróf az osztrák szövetséggel boldogulhat, Olaszország a 2-dik sorban marad. Ha azonban Poroszország egykor Olaszországhoz nagyobb közeledést tervelve, itt mégis csak a legnagyobb elővigyázattal fogadnák ezt. Rómából írják october 28-dikáról: Bizonyos lapok öröm-ujjongása ministerválságnak, mint oly győzelem felett, a mely az olasz forradalommal küszöbön álló kibékülést jelenti, nagyon alaptalan föltevéseken fekszik. Az ügyek élén még most is Antonelli bibornok áll, mint azelőtt, és a belügyi, hadügyi, s rendőri osztályban történt némely személyváltozás legfőlebb is csak némi változtatásra mutat a belső adminisztrációban, mig a politika egészben véve, különösen pedig kormányunk magatartása külirányban legkevésbé sem alterálta.

Németország. Berlin, nov. 4. A félhivatalosan kiadott jelszó oda terjed, hogy Poroszország még nem mondott le a Francia- és Olaszországgal való szövethetési reményeiről. Miután Austria nem hajlandó pénzbeli kármentesítést elfogadni, Poroszországra nézve pedig lehetetlenség e kárpótlást terület-átengedéssel eszközölni, nyomást kell Auszriára gyakorolni. — Az alkudozásoknál, melyeket jelenleg Bismark Párisban folytat, Észak-Schleswignek Dánia részére leendő esetleges átengedése játsza a főszerepet. (?)

Drezda, nov. 4. A mai szövetséggyűlés felett a „Dresdner Journal“ Frankfurtból jött távirat után jelenti: Bajorország, Hessen-Darmstadt és Szászország következő indítványt nyújtottak be: „Kéressenek meg a német nagyhatalmak, hogy az Elba hercegségi kérdés megoldásában való közreműködés végett Holsteinnak szabad választásokból eredő általános képviselőletét mielőbb egybeírvák, és másodszor oda működjenek, hogy Schleswig is felvéssék a német szövetségbe.“

É-Amerika. New York, oct. 26. A fenián congressus proclamálta az ir köztársaságot. Erősítik, hogy a feniának Canadába szándékoznak betörni. A fenián congressus legközelebb igen fontos titkos rendszabályok iránt állapodott meg. A delegáltak személyesen egy millió dollárt akarnak aláírni, és ezenkívül is nagy összegek ígértettek. A congressusban részt vett unio-tisztek száma szaporodott Tweerny, a rendes hadserg tábornoka, bemutatott, és Murphy ezredes, az unio előbbeni szabadesapatai husz ezredesének szolgálatát ajánlotta fel.

Ujabb. A berlini „M. Ztg.“ írja, miszerint a berlini politikai körökben azt hiszik, hogy a Frankfurtba intézett jegyzékeket nagyon hamar tetteleges lépések követendik. Ugyanezen lap tények állítja, mikép Frankfurtban legközelebb nagyhatalmi rendőrség fog szerveztetni, mely alatt álland az összes hatonai erő is; e rendszabály utólagos jóváhagyása majd a szövetséggyűlésen indítványoztatnák. — Ezen hir azonban még igazolásra vár.

Victor Emanuel Franciaországgal egyetértőleg minél előbb meg akarja megint kezdeni Rómával a tárgyalásokat.

A newyorki „Times“ azt állítja, hogy ha Anglia Amerikának a kalózságot illető követeléseit nem teljesítendő, a két hatalmasság közötti barátságos viszony nem fog többé fenállhatni.

A „K. Közlöny“ magán távsürgőnyei.

Maros-szék, nov. 10. A választási jegyek számba vétettek. Szavazott 4928 választó. Nagy Sámuel kapott 2914, gr. Rédei István 2828 szavazatot.

Sz. Udvarhely, nov. 10. Oláhfalú követei: Both Károly és Gál János, pótkövet Albert Mihály. Az udvarhelyszéki választás két nap óta egyhangulag tart gróf Bethlen János és báró Rauber Nándor mellett.

Távirati tudósítás a bécsi börzéről.

November 9-kén: 5%. Nemzeti kölcsön 100 frt. 69.70. — 5% Metalliques 100 frt. 65.15. — Bankrészvény 770. — Hitelintézeti részvény 200 forint 159.10. London 10 ft. 100 frt 23 1/2. kr 108.50. — Ezüst 107.50. Cs. kir. arany 5.25. — 1860. kölcsön 84.65.

T. és felelős szerkesztő DÖZSA DÁNIEL.

